

# PERSPECTIVA

## LEGNICKIE STUDIA TEOLOGICZNO-HISTORYCZNE

ROK XII NR 1 (22)

ISSN 1730-4172

Legnica 2013

RADA NAUKOWA:

- ks. prof. Zdzisław Lec – Uniwersytet Szczeciński  
ks. prof. Jerzy Szymik – Uniwersytet Śląski, Katowice  
ks. prof. UAM dr hab. Adam Przybecki – Uniwersytet Adama Mickiewicza, Poznań  
ks. prof. KUL Wiesław Przygoda – Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II  
ks. prof. UPJPII Józef Stala – Uniwersytet Papieski Jana Pawła II, Kraków  
prof. Ludwig Schmahl – Köln-Blankenheim, Niemcy  
dr hab. Kazimiera Jaworska – Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, Legnica  
ks. dr hab. Zbigniew Waleszczuk – Katholische Universität Eichstätt, Niemcy  
ks. dr hab. Zbigniew Wanat – Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń  
dr Adam Drozdek – University of Pittsburgh, USA

RECENZENCI:

- prof. Jan Boć – Uniwersytet Wrocławski  
ks. prof. Paweł Bortkiewicz TChr. – Uniwersytet Adama Mickiewicza, Poznań  
ks. dr hab. Bogusław Konopka – Ziębice  
ks. dr hab. Dariusz Lipiec – Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II  
ks. prof. UKSW dr hab. Edmund Robek SAC – Uniwersytet Kard. S. Wyszyńskiego, Warszawa  
o. dr hab. Jerzy Tupikowski CMF – Papieski Wydział Teologiczny, Wrocław

Na stronie internetowej [www.perspectiva.pl](http://www.perspectiva.pl) znajdują się: procedura recenzowania artykułów naukowych, lista redaktorów tematycznych oraz informacje dla autorów przygotowujących artykuły

*Redaktor naczelny*

KS. PROF. PWT DR HAB. BOGUSŁAW DROŻDŹ

*Skład i łamanie tekstu*

Anna Lichota

Biblioteka im. Jana Pawła II  
Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Legnickiej  
ul. Jana Pawła II nr 1, 59–220 Legnica, tel. 76 7244157  
e-mail: [redakcja@perspectiva.pl](mailto:redakcja@perspectiva.pl)  
[www.perspectiva.pl](http://www.perspectiva.pl)

Diecezjalne Centrum Edukacyjne  
[centrum@diecezja.legnica.pl](mailto:centrum@diecezja.legnica.pl)  
[www.centrum.diecezja.legnica.pl](http://www.centrum.diecezja.legnica.pl)

## Słowo wstępne

W czerwcu br. ukazała się pierwsza encyklika papieża Franciszka *Lumen fidei*. W jej wprowadzeniu Ojciec Święty napisał: „Te refleksje na temat wiary – zgodne z tym, co Magisterium Kościoła powiedziało o tej cnocie teologalnej – pragnę dołączyć do tego, co Benedykt XVI napisał w encyklikach o miłości i nadziei. Prawie skończył on pracę nad pierwszym szkicem encykliki o wierze. Jestem mu głęboko wdzięczny i w duchu Chrystusowego braterstwa przejmuję jego cenne dzieło, dodając do tekstu kilka własnych przemyśleń. Następca Piotra, wczoraj, dziś i jutro, jest bowiem zawsze wezwany do utwierdzania braci w tym niezmiernym skarbie, jakim jest wiara, którą Bóg daje jako światło na drodze każdego człowieka” (7).

Trwając w Roku Wiary, wczytujemy się w słowa Piotra naszych czasów. Poprzez nie bardziej rozpoznajemy osobistą kondycję przeżywaną wiary. One również pozwalają wnikliwiej dostrzec to wszystko, co do niej wprost lub nie wprost się odnosi. Chodzi zatem o szeroko rozumianą kulturę, a więc wyraz ludzkiej obecności, doświadczenia smutku i radości, cierpienia i śmierci oraz pracy i modlitwy. Wiara rzeczywiście jest światłem, które oświeca wszystkie zakamarki osobistego i społecznego życia człowieka. Wchodzi w jego egzystencję i w jakimś sensie utwierdza jego esencjalny wymiar.

Wiara jest obecna również w pracy naukowej. To ona uświadamia cel, który rozum tęsknie odczytuje jako prawdę. Kolejny numer *Legnickich Studiów Teologiczno-Historycznych PERSPECTIVA* jest owocem naukowej pracy autorów; jest również świadectwem owej wiary, bowiem „pachnie” zaszczerpionym przez Boga finałem; jest także nową ewangelizacją, ponieważ przez refleksję intelektualną uświadamia konieczność oczyszczenia.

Ks. Bogusław Drożdż  
Redaktor naczelny

Legnica, 29 czerwca 2013 roku, w uroczystość Świętych Apostołów Piotra i Pawła  
– głównych patronów diecezji legnickiej.



Ks. ADAM WIŚNIEWSKI SDB

## ŻYCIE RELIGIJNE WIERNYCH PARAFII ŚW. MICHAŁA ARCHANIOŁA W GIEBUŁTOWIE

Jan Paweł II bullą *Totus Tuus Poloniae populus* z 25 marca 1992 r. dokonał reorganizacji struktur organizacyjnych Kościoła katolickiego w Polsce, ustalając nowy podział diecezji i prowincji kościelnych. Przed omówieniem życia religijnego wierznych parafii w Giebułtowie chciałbym przedstawić zarys dziejów nowego miasta diecezjalnego i główne okoliczności powstania nowej diecezji.

### 1. ZARYS HISTORII DIECEZJI LEGNICKIEJ

Legnica pod względem przynależności diecezjalnej i państwowej przeszła bogate dzieje. Należała do Państwa Wielkomorawskiego, które około 906 r. uległo rozpadowi. Następnie przez okres około 45 lat należała do Czech i do erygowanego w 973 r. biskupstwa praskiego, którego ordynariuszem był św. Wojciech. Około 990 r. znalazła się w granicach państwa Mieszka I, a w 1000 r. na terytorium biskupstwa wrocławskiego. W 1329 r. książęta wrocławscy i legniccy uznali zwierzchnictwo Korony Czeskiej. Po klęsce króla Ludwika, syna Władysława Jagiellończyka, pod Mohaczem w 1526 r., Śląsk, a wraz z nim Legnica, przeszedł we władanie austriackich Habsburgów, natomiast od 1742 r. pod władzę Prus. W 1309 r. szkoła parafialna przy kościele parafialnym (dzisiejsza katedra) została podniesiona do rangi wyższej. W 1348 r. została założona kolegiata Bożego Grobu. W Legnicy mieściły się klasztory Dominikanów, Franciszkanów i szpital Krzyżowców z Czer-

woną Gwiazdą. Książę Henryk Brodaty zbudował wokół miasta jedną z najnowocześniejszych średniowiecznych fortyfikacji. Legnica zasługuje na wyróżnienie wśród śląskich miast ze względu na zasługi cywilizacyjne św. Jadwigi oraz męczeńską śmierć jej syna, Henryka Pobożnego, który zginął w obronie chrześcijaństwa 9 kwietnia 1241 r. w bitwie z Mongołami. Od 1262 r. Legnica została podniesiona do rangi archidiakonatu, który przed reformacją obejmował 186 parafii w 7 archiprezbiteratach (dekanatach). W 1329 r. książę legnicko-brzeski Bolesław III poddał księstwo pod władzę Czech. Był to czas upadku autorytetu książąt do tego stopnia, że najniższe i jednocześnie najliczniejsze stany miasta nie uznały tego zwierzchnictwa. W Legnicy najdłużej, do 1675 r. rezydowali Piastowie Śląscy. Do ośrodka miejskiego przybywały kolejne zakony, a wśród nich: kartuzi, bernardyni, benedyktynki. W XVI w. książę Fryderyk II przyjął wyznanie protestanckie, co spowodowało prześladowanie zakonów będących ostoją katolicyzmu, a w konsekwencji ich kasatę. W tym też czasie w Legnicy przez trzy lata funkcjonował pierwszy Uniwersytet Luterski na Śląsku. W połowie XVII w. Księstwo Legnicko-Brzeskie przeszło pod panowanie katolickich Habsburgów, co zrodziło ruch kontrreformacyjny. Ten etap historii miasta naznaczony został największym rozmachem budowlanym i architektonicznym. Na początku XVIII w. w mieście zbudowano także dwór biskupów wrocławskich oraz prowadzoną przez jezuitów Akademię Rycerską i Seminarium Duchowne. W Legnicy znajdował się także dwór opatów cystersów z Lubiąża. Ostatnim księciem legnickim z dynastii piastowskiej był książę Jerzy Wilhelm (1675 r.). Od 1741 r. miasto przeszło pod panowanie pruskie. Podczas wojen napoleońskich (1806–1813) nad przepływającą przez Legnicę Kaczawą rozegrała się bitwa (26 sierpnia 1813 r.), w której zwyciężyły zjednoczone wojska rosyjsko-pruskie. Po okresie wojen przystąpiono do rozbudowy miasta. Wielkie znaczenie miała linia kolejowa łącząca Legnicę z Wrocławiem (1822–1848). Pół wieku później wybudowano drugi dworzec kolejowy, pierwszy zakład elektryczny oraz komunikację tramwajową. Na ten czas datowane jest także lotnisko dla sterowców i Szpital Sióstr Elżbietanek. Okres I wojny światowej (1914–1918) zahamował rozkwit gospodarczy miasta. Jedynie lotnisko sterowców przebudowano do celów militarnych na lotnisko płatowców. W latach dwudziestych w Legnicy został otwarty trzeci dworzec kolejowy. Podczas rządów Hitlera ożywiła się koniunktura gospodarcza. To wówczas rozpoczęto budowę autostrady do Wrocławia, która miała ułatwić komunikację ze zdobytymi wschodnimi terytoriami rozrastającej się III Rzeszy (1935–1945). Był to także czas przybywania do Legnicy przymusowych robotników z terenów okupowanych. W lutym 1945 r. wojska radzieckie zajęły miasto. Legnica została zamieniona na wielki szpital wojskowy. W kwietniu tegoż roku do miasta skierowani zostali cywilni przedstawiciele polskich władz administracyjnych i partyjnych. Na potrzeby stacjonujących w Legnicy wojsk radzieckich oraz rodzin żołnierzy wydzielono całą dzielnicę (kwadrat),

która stanowiła zaplecze socjalne dla garnizonu sowieckiego i lotniska. Od tego czasu w mieście żyły dwie oddzielone od siebie społeczności: polska oraz rosyjska<sup>1</sup>.

W 1945 r. były w Legnicy dwie parafie katolickie. W 1948 r. utworzono trzecią pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła. Legnica znalazła się na terytorium utworzonej przez prymasa Polski kard. Augusta Hlonda (15 sierpnia 1945 r.) administracji apostolskiej Dolnego Śląska. Zarządzał tą administracją jako administrator apostolski ks. infułat dr Karol Milik. Był on utalentowanym hierarchą. Stworzył wszystkie struktury sprawnie funkcjonującej diecezji z Kurią Diecezjalną, Wyższym Seminarium Duchownym i Sądem Kościelnym na czele<sup>2</sup>.

W wyniku działań pierwszego powojennego demokratycznie wybranego polskiego prezydenta Lecha Wałęsy, po 1991 r. rozpoczęło się przekazywanie obiektów zajmowanych przez wojska byłego Związku Radzieckiego władzom polskim. Dało to początek wycofywaniu obcych wojsk z Legnicy i z terytorium Polski<sup>3</sup>.

Wojna, okupacja oraz przesiedlenia ludności spowodowały wyniszczenie materialne<sup>4</sup>. Ludność osiedlająca się na tych terenach była bardzo biedna, a jej stan majątkowy niejednokrotnie graniczył z nędzą. Świadczą o tym wypowiedzi niektórych duszpasterzy<sup>5</sup>. Z nędzą materialną szła w parze nędza moralna. Wojciech Żukrowski w reportażu z Ziem Zachodnich, tak określił sytuację: „w Zgorzelcu – 82% zgłaszających się po poradę – to chorzy wenerycznie”. Autor nie poprzestawał na stwierdzeniu bolesnych faktów, lecz sugerował środki zaradcze o charakterze duszpastersko-społecznym. Apelowal o zwiększenie liczby kapłanów i lekarzy: „Jeden ksiądz na 15.000 wiernych nie wystarczy, jeden lekarz 10.000 mieszkańców nie uleczy [...]. Trzeba ratować człowieka, młodego, pełnego radosnych sił [...] z ambon, w urzędach [...] musimy uratować rodzinę”<sup>6</sup>.

Powoływanie do istnienia nowych kościołów lokalnych czy zmiana granic diecezjalnych to w historii Kościoła powszechnego zawsze akty niezwykle rzadkie oraz doniosłe w swoim znaczeniu. Dlatego też bulla Jana Pawła II *Totus Tuus Poloniae populus*, podpisana 25 marca 1992 r. dała początek nowej karcie historii Kościoła w Polsce. Dokument ten określał utworzenie ośmiu nowych prowincji kościelnych, potwierdzał pięć już istniejących oraz powoływał do życia trzynaście nowych diecezji. Stało się to wydarzeniem o dużej randze historycznej<sup>7</sup>. W 1972 r.

<sup>1</sup> *Diecezja legnicka*. Red. A. Jarosiewicz. Legnica 2001 s. 11–13.

<sup>2</sup> *Początki diecezji legnickiej. Parafie i duchowieństwo 1992*. Oprac. W. Bochnak. Legnica 2004 s. 28.

<sup>3</sup> *Diecezja legnicka*. s. 11–13.

<sup>4</sup> W. SZETELNICKI. *Odbudowa kościołów w archidiecezji wrocławskiej w latach 1945–1972*. Rzym 1975 s. 39.

<sup>5</sup> *Tamże*. s. 39.

<sup>6</sup> W. ŻUKROWSKI. *Dusza i ciało*. „Odra” 1947 nr 48 s. 3.

<sup>7</sup> *Początki diecezji legnickiej*. s. 27.

wszedł w życie układ między PRL i RFN. Papież Paweł VI 28 czerwca 1972 r. bullą *Episcoporum Poloniae coetus* erygował na ziemiach zachodnich nowe diecezje<sup>8</sup>.

W 1975 r. władze państwowe wprowadziły nowy podział administracyjny kraju: dotychczasowe województwo wrocławskie podzielono na cztery mniejsze: jeleniogórskie, legnickie, wałbrzyskie i wrocławskie. Decyzja władz mocno skomplikowała administrację kościelną na Dolnym Śląsku. Wybór Polaka kard. Karola Wojtyły, metropolity krakowskiego na Stolicę Piotrową, który miał miejsce 16 października 1978 r., sprawił, iż sprawy Kościoła w naszej ojczyźnie przybrały nieco inny wymiar<sup>9</sup>.

W październiku 1990 r. do metropolity wrocławskiego ks. kard. Henryka Gulbinowicza udała się delegacja z Legnicy z Urzędu Wojewódzkiego w osobach: wojewoda Andrzej Glapiński, dyrektor Wydziału Spraw Obywatelskich Adam Jaworski, pełnomocnik ministra ds. samorządów Stanisław Potycz i przedstawiciel Zarządu Miasta z prezydentem Tadeuszem Pokrywką. W delegacji tej wzięli udział także księża dziekani: z dekanatu Legnica Zachód ks. Władysław Bochnak i z dekanatu Legnica Wschód ks. Władysław Józków. Skierowali oni prośbę do ks. kard. abp. metropolity wrocławskiego Henryka Gulbinowicza o podjęcie starań w Stolicy Apostolskiej, aby w Legnicy mogła powstać siedziba nowej diecezji. Już wcześniej te same oczekiwania zgłaszali przedstawiciele Duszpasterstwa Ludzi Pracy. Wydaje się, że dla powstania diecezji decydujące znaczenie miała wizyta, którą jesienią 1991 r. złożyli w parafii św. Piotra i Pawła w Legnicy ks. kard. Henryk Gulbinowicz i ks. abp Józef Kowalczyk, od 1989 r. nuncjusz Stolicy Apostolskiej w Polsce. Obaj hierarchowie dokładnie zwiedzili i obejrzel kościół parafialny pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła, zaplanowany na świątynię katedralną. Wielkie remonty w tej świątyni dobiegały końca. Nowe stalle w prezbiterium jakby oczekiwały na przyszłą kapitułę. Jej piękna gotycka architektura podkreślała rangę tej monumentalnej świątyni dla przyszłej katedry diecezji legnickiej<sup>10</sup>.

Od 1991 r. organizacja kościelna w Polsce obejmowała 27 jednostek administracyjnych, czyli 26 diecezji i jedną administraturę apostolską. Taki stan rzeczy utrzymał się do 25 marca 1992 r., kiedy to papież Jan Paweł II dokonał wspomnianej reorganizacji sieci metropolitalnej i diecezjalnej. W komunikacie Nuncjatury Apostolskiej w Polsce z 25 marca 1992 r. zostaliśmy poinformowani, że Jan Paweł II pośród nowych kościołów lokalnych, powołał także diecezję legnicką. Nowy kościół diecezjalny miał odtąd kontynuować i pomnażać dziedzictwo kulturowe biskupstwa wrocławskiego. Hierarchicznie diecezja legnicka stanowi sufraganię metropolii wrocławskiej. Stolicą diecezji została Legnica. Pierwszym biskupem Kościoła legnickiego papież Jan Paweł II ustanowił bp. Tadeusza Rybaka, biskupa

<sup>8</sup> *Tamże*. s. 28.

<sup>9</sup> *Początki diecezji legnickiej*. s. 28.

<sup>10</sup> *Tamże*. s. 48.



pomocniczego archidiecezji wrocławskiej<sup>11</sup>, a także bp. Adama Dyczkowskiego jako biskupa pomocniczego ordynariusza legnickiego.

Uroczysty ingres bp. Tadeusza Rybaka do katedry legnickiej<sup>12</sup> odbył się 24 maja 1992 r., to jest w dniu wspomnienia Matki Bożej Wspomożycielki Wiernych, który stał się corocznym dniem modlitw w intencjach biskupa diecezjalnego<sup>13</sup>. Uroczystość ingresu uświetnili swoją obecnością: kard. Henryk Gulbinowicz, metropolita wrocławski, abp Stanisław Nowak z Częstochowy, biskup gorzowski Józef Michalik, biskup opolski Alfons Nossol wraz z biskupami pomocniczymi Antonim Adamiukiem i Janem Bagińskim, biskup kaliski Stanisław Napierała, administrator apostolski z Görlitz B. Huhn, wikariusz generalny z Litomierzyc i inni<sup>14</sup>. Pierwszy biskup legnicki stwierdził, że jest to diecezja „bardzo młoda, ale opiera się na starych, głębokich fundamentach życia Kościoła, że należy cenić bogaty dorobek życia religijnego, jaki był tworzony wspólnie na terenie dotychczasowej archidiecezji wrocławskiej”<sup>15</sup>.

Diecezja legnicka została utworzona z części archidiecezji wrocławskiej obejmującej ok. 8500 km<sup>2</sup>, położonej na terenie województw legnickiego, jeleniogórskiego i wałbrzyskiego. Od zachodu i południa granica diecezji pokrywa się z granicą polsko-niemiecką i polsko-czeską, od północy graniczy z diecezją zielonogórsko-gorzowską, od wschodu i południowego wschodu z archidiecezją wrocławską<sup>16</sup>. W skład nowej diecezji weszła parafia pw. św. Michała Archanioła w Giebułtowie<sup>17</sup>.

## 2. ŻYCIE RELIGIJNE WIERNYCH W GIEBUŁTOWIE

Poziom życia religijnego każdej parafii poznajemy po przystępowaniu wiernych do sakramentów świętych, uczestnictwie w nabożeństwach paraliturgicznych, powołaniach kapłańskich i zakonnych oraz zaangażowaniu się wiernych w życie parafii. W próbie oceny życia religijnego parafii pw. św. Michała Archanioła

<sup>11</sup> *Diecezja legnica*. s. 11–13.

<sup>12</sup> *Początki diecezji legnickiej*. s. 64.

<sup>13</sup> *Diecezja legnicka*. s. 4–6.

<sup>14</sup> *Początki diecezji legnickiej*. s. 64.

<sup>15</sup> M. KORGUL. *Organizacja katechizacji na Dolnym Śląsku po II wojnie światowej*. W: *Dziedzictwo wiary diecezji legnickiej*. Red. S. Araszczyk. Legnica 1997 s. 161.

<sup>16</sup> W. BOCHNAK. *Początki diecezji legnickiej*. W: *Dziedzictwo wiary*. s. 172.

<sup>17</sup> Ks. abp Bolesław Kominek dnia 10.04.1972 r. erygował w Giebułtowie parafię pw. św. Michała Archanioła przy kościele św. Michała Archanioła. Nowo utworzona parafia powstała z podziału parafii Mirsk i Czerniawa Zdrój. W jej skład weszły miejscowości: Giebułtów, Giebułtówek, Augustów, Wola Augustowska oraz Wolimierz. Parafia została włączona do dekanatu Lubomierz, następnie do dekanatu Gryfów Śląski, do którego należy do dnia dzisiejszego. Administratorem nowo powstałej parafii został ks. Józef Weligała.

w Giebułtowie niech nam posłużą sakramenty: chrztu, I Komunii św., bierzmowania, małżeństwa, namaszczenia chorych, pokuty oraz powołania kapłańskie i zakonne, procesje i pielgrzymki, spełnianie regularnych obowiązków religijnych i inne wydarzenia w parafii.

Tradycja kościoła stawia chrzest na szczególnym miejscu nie tylko dlatego, że jest udzielany na wyraźne polecenie Chrystusa: „idźcie i nauczajcie wszystkie narody, udzielając im chrztu w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego”, ale także dlatego, że jest pierwszym sakramentem wprowadzającym do wspólnoty kościoła i otwierającym możliwość korzystania z innych sakramentów. Chrzest św. jest fundamentem życia chrześcijańskiego, bramą życia duchowego i bramą otwierającą dostęp do innych sakramentów. Przez chrzest zostajemy wyzwoleni od grzechu pierworodnego, stajemy się członkami Chrystusa oraz zostajemy wszczępieni w Kościół i stajemy się uczestnikami jego posłania<sup>18</sup>. Chrzest należy do praktyki jednorazowej. Analizując dane z parafialnej księgi chrztów, można wyciągnąć wniosek, że w początkowych latach istnienia parafii, do 1984 r. parafia charakteryzowała się dużym wzrostem urodzeń. W następnych latach zaobserwować można powolny jego spadek. W głównej mierze spowodowane to było likwidacją Zakładów Włókienniczych w Giebułtowie, wskutek czego w parafii powstało duże bezrobocie. Znaczna liczba wiernych wyjechała za granicę oraz wyemigrowała do pobliskich miejscowości w poszukiwaniu pracy. Chrzest udzielany był według odnowionej liturgii w czasie od 4 do 7 tygodnia życia dziecka. W chwili obecnej dzieci są chrzczone w różnym okresie po urodzeniu, ale nie dłużej niż pół roku od urodzenia. W parafii organizowane są nauki przedchrzcielne dla rodziców i chrzestnych.

*Tabela nr 1. Ilość chrztów w poszczególnych latach*

<b>1965</b>	<b>1966</b>	<b>1967</b>	<b>1968</b>	<b>1969</b>	<b>1970</b>	<b>1971</b>	<b>1972</b>	<b>1973</b>
11	25	19	33	9	28	28	31	42
<b>1974</b>	<b>1975</b>	<b>1976</b>	<b>1977</b>	<b>1978</b>	<b>1979</b>	<b>1980</b>	<b>1981</b>	<b>1982</b>
42	47	42	40	38	38	39	28	44
<b>1983</b>	<b>1984</b>	<b>1985</b>	<b>1986</b>	<b>1987</b>	<b>1988</b>	<b>1989</b>	<b>1990</b>	<b>1991</b>
47	41	20	25	29	28	20	30	24
<b>1992</b>	<b>1993</b>	<b>1994</b>	<b>1995</b>	<b>1996</b>	<b>1997</b>	<b>1998</b>	<b>1999</b>	<b>2000</b>
25	27	24	21	25	19	19	31	19
<b>2001</b>	<b>2002</b>	<b>2003</b>	<b>2004</b>	<b>2005</b>	<b>2006</b>	<b>2007</b>	<b>2008</b>	<b>2009</b>
21	23	24	11	16	18	11	17	21

<sup>18</sup> *Katechizm Kościoła katolickiego* (dalej skrót: KKK). Poznań 2002 (1213).

Najświętsza Eucharystia jest najbardziej czcigodnym sakramentem, ponieważ w Niej obecny jest sam Chrystus, który staje się pokarmem. Dzięki żywej obecności Chrystusa Kościół jako wspólnota wzrasta nieustannie w wierze i buduje wspólnotę Kościoła, Mistyczne Ciało Chrystusa, sprawiając, że pozostałe sakramenty mają ścisły związek z Eucharystią i kierują się do Niej.

Dzieci przystępujące do I Komunii św. były przez okres dwóch lat przygotowywane przez księży do przyjęcia tego sakramentu. Od powrotu lekcji religii do szkoły, funkcję tę przejęły katechetki. Dzień przed I Komunią św. dzieci po raz pierwszy przystępowały do sakramentu pojednania. Uroczystość komunijna odbywała się w kościele parafialnym i filialnym. Dzieci gromadziły się na placu kościelnym przed głównym wejściem wraz z rodzicami i chrzestnymi. W procesji wchodziły do kościoła, który był udekorowany przez rodziców. W parafii nie było praktyki odbioru pamiątkowych obrazków w godzinach popołudniowych, odbywało się to zaraz po Mszy św. W latach początkowych był zwyczaj, że dzieci do I Komunii św. przystępowały wspólnie z rodzicami, jednak z biegiem lat zaczęto od tego zwyczaju odchodzić, ponieważ niektórzy rodzice nie mogli przystąpić do Komunii św. z powodu pozostawania w związku cywilnym. Nie chciano, aby dzieci w tak uroczystym dla nich dniu przeżywały smutek z tego powodu. W 2008 r. do I Komunii św. przystąpiły dzieci klas II i III, ponieważ w parafii było bardzo mało dzieci. W 2009 r. w parafii nie było uroczystości I Komunii św.

*Tabela nr 2. Ilość dzieci przystępujących do I Komunii św.*

<b>1965</b>	<b>1966</b>	<b>1967</b>	<b>1968</b>	<b>1969</b>	<b>1970</b>	<b>1971</b>	<b>1972</b>	<b>1973</b>
50	92	52	48	33	27	32	41	36
<b>1974</b>	<b>1975</b>	<b>1976</b>	<b>1977</b>	<b>1978</b>	<b>1979</b>	<b>1980</b>	<b>1981</b>	<b>1982</b>
23	19	19	34	39	21	42	27	17
<b>1983</b>	<b>1984</b>	<b>1985</b>	<b>1986</b>	<b>1987</b>	<b>1988</b>	<b>1989</b>	<b>1990</b>	<b>1991</b>
36	–	26	33	22	36	23	35	19
<b>1992</b>	<b>1993</b>	<b>1994</b>	<b>1995</b>	<b>1996</b>	<b>1997</b>	<b>1998</b>	<b>1999</b>	<b>2000</b>
–	–	28	15	–	21	18	17	27
<b>2001</b>	<b>2002</b>	<b>2003</b>	<b>2004</b>	<b>2005</b>	<b>2006</b>	<b>2007</b>	<b>2008</b>	<b>2009</b>
20	24	19	13	13	19	12	23	–

Sakrament bierzmowania wraz z chrztem i Eucharystią należy do sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego, którego jedność powinna być zachowana. Przyjęcie tego sakramentu jest konieczne jako dopełnienie łaski chrztu św., przez

sakrament bierzmowania ochrzczeni jeszcze ściślej wiążą się z Kościołem, otrzymują szczególną moc Ducha Świętego i w ten sposób jeszcze bardziej zobowiązani są, jako prawdziwi świadkowie Chrystusa, do szerzenia wiary słowem i uczynkiem oraz do jej obrony<sup>19</sup>.

W początkowych latach sakrament bierzmowania udzielany był przy okazji wizytacji biskupiej w parafii. Od 1976 r. młodzież mogła skorzystać z tego sakramentu w innej parafii, w której odbywało się bierzmowanie. A od 1999 r. młodzież przyjmuje ten sakrament co roku podczas wizytacji biskupich w okolicznych parafiach. W 1972 r. do sakramentu bierzmowania przystąpiło 228 osób, powodem tak dużej liczby bierzmowanych była wizytacja biskupa w nowo utworzonej parafii.

*Tabela nr 3. Ilość bierzmowanych*

<b>1968</b>	<b>1972</b>	<b>1976</b>	<b>1977</b>	<b>1979</b>	<b>1986</b>
142	228	33	26	111	145
<b>1990</b>	<b>1991</b>	<b>1993</b>	<b>1996</b>	<b>1998</b>	<b>1999</b>
70	56	25	41	30	23
<b>2002</b>	<b>2004</b>	<b>2005</b>	<b>2006</b>	<b>2007</b>	<b>2008</b>
16	17	15	22	16	17

Przymierze małżeńskie, przez które mężczyzna i kobieta tworzą ze sobą wspólnotę całego życia, skierowaną ze swej natury na dobro małżonków oraz do zrodzenia i wychowania potomstwa, zostało między ochrzczonej podniesione przez Chrystusa do godności sakramentu<sup>20</sup>.

Od 1966 do 1983 r. wzrastała liczba zawieranych małżeństw, później nastąpił znaczny spadek, ponieważ w parafii mieszkaly rodziny, które nie mogły zawrzeć sakramentalnego związku małżeńskiego z powodu istniejącej przeszkody zrywającej. Były również w parafii i takie rodziny, które przez pewien czas, a nawet i lata, żyły „na próbę”. Przygotowanie do małżeństwa odbywało się w ramach katechezy w klasach III i IV szkół średnich, organizowane były także konferencje dla narzeczonych, na których poruszało się takie tematy, jak: pojęcie sakramentu małżeństwa i obowiązki z nim związane, rodzina w Kościele i na świecie.

<sup>19</sup> KKK (1285).

<sup>20</sup> *Kodeks prawa kanonicznego*. Poznań 1983 kan.1055. par. 1; KKK (1601).

Tabela nr 4. Ilość zawartych małżeństw

<b>1965</b>	<b>1966</b>	<b>1967</b>	<b>1968</b>	<b>1969</b>	<b>1970</b>	<b>1971</b>	<b>1972</b>	<b>1973</b>
4	12	13	16	6	18	19	31	19
<b>1974</b>	<b>1975</b>	<b>1976</b>	<b>1977</b>	<b>1978</b>	<b>1979</b>	<b>1980</b>	<b>1981</b>	<b>1982</b>
19	21	12	26	18	17	14	20	22
<b>1983</b>	<b>1984</b>	<b>1985</b>	<b>1986</b>	<b>1987</b>	<b>1988</b>	<b>1989</b>	<b>1990</b>	<b>1991</b>
25	11	8	10	11	11	–	9	24
<b>1992</b>	<b>1993</b>	<b>1994</b>	<b>1995</b>	<b>1996</b>	<b>1997</b>	<b>1998</b>	<b>1999</b>	<b>2000</b>
13	8	10	7	8	8	12	8	5
<b>2001</b>	<b>2002</b>	<b>2003</b>	<b>2004</b>	<b>2005</b>	<b>2006</b>	<b>2007</b>	<b>2008</b>	<b>2009</b>
4	9	11	5	4	7	8	5	5

Namaszczenie chorych nie jest sakramentem przeznaczonym tylko dla tych, którzy znajdują się w ostatecznym niebezpieczeństwie utraty życia. Odpowiednia zatem pora na przyjęcie tego sakramentu jest już wówczas, gdy wiernym zaczyna grozić niebezpieczeństwo śmierci z powodu choroby lub starości<sup>21</sup>.

Chory, który został namaszczony, a odzyskał zdrowie, w przypadku nowej choroby może ponownie przyjąć ten sakrament. W ciągu tej samej choroby namaszczenie chorych może być udzielone powtórnie, jeśli choroba się pogłębia. Jest rzeczą stosowną przyjąć sakrament namaszczenia chorych przed operacją. Odnosi się to także do osób starszych, u których pogłębia się słabość. W parafii organizowany jest co roku Dzień Chorego. Odprawiana jest wtedy Msza św., podczas której można przyjąć sakrament namaszczenia chorych.

Ci zaś, którzy przystępują do sakramentu pokuty, otrzymują od miłosierdzia Bożego przebaczenie zniewagi wyrządzonej Bogu i równocześnie dostępują pojednania z Kościołem, któremu, grzesząc, zadali ranę, a który przyczynia się do ich nawrócenia miłością, przykładem i modlitwą<sup>22</sup>.

W parafii przed każdą Mszą św. była możliwość wyspowiadania się. Podczas rekolekcji i innych ważniejszych uroczystości przybywali księża z okolicznych miejscowości i pomagali proboszczowi w spowiadaniu. Podczas świąt, rekolekcji,

<sup>21</sup> SOBÓR WATYKAŃSKI II. *Konstytucja o liturgii świętej Sacrosanctum Concilium* (4.12.1963). W: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekryty, deklaracje*. Poznań 2002 (73).

<sup>22</sup> SOBÓR WATYKAŃSKI II. *Konstytucja dogmatyczna o Kościele Lumen gentium* (21.11.1964). W: *Sobór Watykański II*. (11).

odpustu i misji widać zdecydowany wzrost liczby spowiadających się, a tym samym i przyjmujących Komunię św.

Jak wynika z akt parafialnych, od 1965 do 1969 r. nastąpił wzrost ilości przyjmowanej Komunii św. W 1965 r. zostały odprawione pierwsze misje św. w parafii, a w 1972 r. odbyła się wizytacja biskupa, co przyczyniło się do wzrostu liczby osób przyjmujących Komunię św. w ciągu roku. Stąd wnioskować można, że ta tendencja wzrostowa wiązała się z ważnymi wydarzeniami w parafii.

*Tabela nr 5. Ilość przyjętej Komunii św.*

<b>1965</b>	<b>1966</b>	<b>1967</b>	<b>1968</b>	<b>1969</b>	<b>1970</b>	<b>1971</b>
3.090	13.048	12.754	12.153	15.156	12.812	10.679
<b>1972</b>	<b>1973</b>	<b>1974</b>	<b>1975</b>	<b>1976</b>	<b>1977</b>	<b>1980</b>
17.134	18.134	22.813	21.874	27.974	25.103	24.000
<b>1981</b>	<b>1985</b>	<b>1986</b>	<b>1987</b>	<b>1988</b>	<b>1989</b>	<b>1990</b>
23.000	18.000	18.400	20.600	20.900	29.500	35.000

Parafia może poszczycić się dwoma powołaniami kapłańskimi (ks. Adam Chojbowicz i ks. Adam Bryczka) oraz jednym zakonnym (s. Dagmara Zakrzewska). W 2006 r. jubileusz 40-lecia kapłaństwa obchodził ks. proboszcz Werner Macha.

W parafii Giebułtów do najbardziej rozpowszechnionych procesji należą procesje: Bożego Ciała, odpustowe – dookoła kościoła, w uroczystość Wszystkich Świętych na cmentarz oraz rezurekcyjna, która od niedawna odbywa się w wigilię Zmartwychwstania Pańskiego. Najbardziej uroczystą jest procesja Bożego Ciała. Wierni wyruszają z kościoła parafialnego i przechodzą ulicami parafii, zatrzymując się przy ołtarzach polowych. W oktawie Bożego Ciała odbywa się procesja wokół kościoła. W procesji oprócz wiernych biorą udział dzieci pierwszokomunijne i rocznicowe, które sypią kwiatki przed Najświętszym Sakramentem.

W parafii organizowane są pielgrzymki do sanktuariów maryjnych, ale i do innych miejscowości. Za czasów ks. Smotera organizowany był coroczny wyjazd do Barda Śląskiego. Brały w nim udział dzieci pierwszokomunijne wraz ze swoimi rodzicami i proboszczem. Uczestnicy odprawiali drogę krzyżową, zwiedzali muzeum sakralne, szopkę, klasztor i uczestniczyli w Mszy św. odprawianej przed cudowną figurą Matki Bożej Bardzkiej.

W latach późniejszych dzieci i młodzież wyjeżdżały do Lichenia i Częstochowy. Dzieci dziękowały za dar Eucharystii, a młodzież modliła się o pomyślne zdanie egzaminu dojrzałości.

We wrześniu 1999 r. odbyła się pielgrzymka do Rzymu. W czerwcu 2008 r. młodzież wyjechała na pielgrzymkę do Lednicy, miejsca chrztu Mieszka I. 2 czerwca 2007 r., w dziesiątą rocznicę wizyty Jana Pawła II w Legnicy i koronacji obrazu Matki Bożej Łaskawej, parafianie wzięli udział w pielgrzymce do Krzeszowa.

Dawniej w niedzielnej Mszy św. regularnie uczestniczyło od 600 do 1000 osób, co stanowiło od 30 do 60%. W nabożeństwach paraliturgicznych brało udział: w maju około 150-200 osób, w czerwcu około 80-100 osób, w październiku 200-250 osób, w Gorzkich Żalach około 300 osób, w Drodze krzyżowej około 200 osób. Dzisiaj, niestety, wygląda to zupełnie inaczej. Większą ilość obecnych na nabożeństwach stanowią dzieci, a dorośli niestety zaniedbują je. W dni powszednie na Mszę św. uczęszcza od 10 do 20 osób, z czego tylko połowa przystępuje do Komunii św. Procentowo stanowi to 1-2%. Nieco lepiej wygląda obecność w pierwsze piątki miesiąca, gdzie na Mszy św. zbiera się około 60-80 osób<sup>23</sup>.

W 1979 r. od pierwszej niedzieli Adwentu rozpoczęło się nawiedzenie obrazu Matki Bożej Częstochowskiej w poszczególnych rodzinach parafii. Większość rodzin uczestniczyła w dniu nawiedzenia we Mszy św., przystępując do Komunii św. Często ksiądz odprawiał Mszę św. przy obrazie w intencji rodziny, przy licznych udziale wiernych<sup>24</sup>.

## ZAKOŃCZENIE

Po przeprowadzeniu analizy dotyczącej parafii Giebułtów, możemy wyciągnąć następujące wnioski: od momentu utworzenia parafii parafianie z coraz większym zaangażowaniem uczestniczą w życiu parafii, następuje również wzrost życia religijnego wiernych; przeprowadzone inwestycje wskazują na potrzebę upiększania kościoła, jego otoczenia, a przede wszystkim na dobrą współpracę i współdziałanie między księżmi i parafianami; księża dążyli do scalenia parafian oraz dbali o wzrost moralny, a także duchowy wiernych; duchowni spełniali swoje obowiązki w sposób rzetelny i odpowiedzialny; w parafii istnieje potrzeba ożywienia życia religijnego i działalności związanej z duszpasterstwem dzieci, młodzieży oraz osób starszych; dzisiejszy świat proponuje życie bez Boga, dlatego też przed osobami duchownymi oraz ludźmi świeckimi, którzy są związani z życiem wspólnoty parafialnej, stoi bardzo wielkie wyzwanie odpowiedzialności za Kościół, który jest naszym domem.

<sup>23</sup> AP. Kwestionariusz roczny wizytacji dziekańskiej, w latach 1981, 1982, 1984, 1986, 1991.

<sup>24</sup> *Kronika parafialna*. T. 2. 2001.

THE RELIGIOUS LIFE OF THE FAITHFUL  
FROM THE PARISH ST. MICHAEL THE ARCHANGEL IN GIEBUŁTÓW

S u m m a r y

The parish of St. Michael the Archangel in Giebułtów belongs to Diocese of Legnica. Legnica passed a rich history because of adherence to diocese and state. In 1945 there were two catholic parishes in Legnica and in 1948 the third one was created. This area was under the apostolic administration of Lower Silesia. On 25<sup>th</sup> March 1992 Legnica was the capital of newly formed Diocese of Legnica. The first bishop of the church of Legnica was Bishop Tadeusz Rybak, as well as Bishop Adam Dyczkowski as an Auxiliary Bishop of Ordinary of Legnica. The parish of St. Michael the Archangel in Giebułtów became the new diocese. The religious life of the parish faithful is to know based on the analysis of religious commitment over the years, their participation in religious services and adherence to the sacraments. Analyzing data from the parish books there is to conclude that in the early years of the parish there was a significant increase in reception of sacraments: a large number of births – a lot of baptisms, a large number of marriage, a significant number of children joining the First Holy Communion and significant participation in religious services and religious parish life. In the next few years there was to observe a slow decrease, resulting in high unemployment in the parish and followed by many migrations in search of bread.

**Słowa kluczowe:** parafia św. Michała Archanioła w Giebułtowie, Giebułtów, życie religijne, duszpasterstwo, dominicantes, comunicantes, diecezja legnicka.

**Key words:** parish St. Michael the Archangel in Giebułtów, religions life, priesthood, dominicantes, comunicantes, Diocese of Legnica.



## NOTY O AUTORACH

### CZERWIŃSKI TOMASZ

absolwent Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, doktorant.

### DROŻDŻ BOGUSŁAW

kapłan diecezji legnickiej, doktor habilitowany (teologia pastoralna), profesor Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu, kierownik Katedry Nowej Ewangelizacji Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu.

### FITYCH TADEUSZ

kapłan diecezji świdnickiej, profesor doktor habilitowany (historia Kościoła), Kurodowa Zdrój.

### JASKULSKA-TOMALA KRYSZYNA

magister (filologia polska i teologia), doktorantka Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu.

### JAWORSKA KAZIMIERA

doktor habilitowany (historia), wykładowca w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej im. Witelona w Legnicy oraz na Papieskim Wydziale Teologicznym we Wrocławiu.

### KANTOR ROBERT

kapłan diecezji tarnowskiej, doktor, wykładowca prawa kanonicznego i wyznaniowego na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. Sekcja w Tarnowie.

### KURIAŃSKI MIECZYŚLAW

doktor (teologia), absolwent Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu

### LIS TOMASZ JACEK

student historii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

**PYŹLAK GRZEGORZ**

kapłan diecezji siedleckiej, doktor (teologia pastoralna), adiunkt Katedry Duszpasterstwa Rodzin Instytutu Teologii Pastoralnej i Katechetyki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II.

**RABSKI MAREK**

magister, wykładowca w Zakładzie Turystyki i Rekreacji Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy.

**ROJOWSKI LESZEK**

kapłan diecezji tarnowskiej, doktor (teologia), adiunkt i prodziekan Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. Sekcja w Tarnowie, prorektor Wyższego Seminarium Duchownego w Tarnowie.

**SZOPA RAFAŁ**

magister, doktorant Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu oraz Studium Nauk Humanistycznych Politechniki Wrocławskiej.

**WALESZCZUK ZBIGNIEW**

kapłan diecezji Regensburg, doktor habilitowany, adiunkt, Catholic University of Eichstaett-Ingolstadt, Niemcy.

**JOLANTA WIŚNIEWSKA**

doktor (teologia), absolwentka Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu.

**WIŚNIEWSKI ADAM**

salezjanin, doktor (historia Kościoła), absolwent Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu.

**ZATWARDNICKI SŁAWOMIR**

absolwent Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu, redaktor naczelny serwisu rodzinnego portalu OPOKA.

## TABLE OF CONTENTS

<i>Tomasz Czerwiński</i> Scientific plagiarism in the academic perspective. Selected problems .....	5
<i>Bogusław Drożdż</i> Some paradigms of the evangelization. Pastoral and methodological technique .....	20
<i>Tadeusz Fitych</i> High standard of living – holiness courage of the charismatic priest of Kłodzko Land (Blessed rev. Gerhard Hirschfelder * 17.02.1907 Kłodzko † 1.08.1942 KL Dachau) .....	31
<i>Krystyna Jaskulska-Tomala</i> A work of art conceived by father Pavel Florensky and Roman Ingarden abstract .....	44
<i>Robert Kantor</i> Bishop as an initiator and coordinator of the pastoral doings in the diocese. Selected pastoral recommendations of the bishop from Tarnów within the years of 1998–2011 .....	65
<i>Mieczysław Kuriański</i> Zindel in years of 1900–1946. Living history of the village retained in the memory and pictures of its prewar inhabitants with references to the present day (Part I) .....	82
<i>Tomasz Jacek Lis</i> <i>Bosnian Friend</i> by Ivan Franjo Jukic .....	102
<i>Grzegorz Pyżlak</i> A dysfunctional family and forms of its violence .....	118
<i>Marek Rabski</i> Cornerstones devoted by John Paul II topic of interest of tourists visiting the Lower Silesia .....	131
<i>Leszek Rojowski</i> The Second Vatican Council and the parish pastoral councils .....	145
<i>Rafał Szopa</i> Does exist philosophical atheism? .....	160
<i>Zbigniew Waleszczuk</i> Ecology of person as a sign of time .....	175
<i>Jolanta Wiśniewska</i> Complementarity of the logotherapeutic model of education of Viktor Emil Frankl in modern pedagogy .....	186

*Adam Wiśniewski SDB*

The religious life of the faithful from the parish St. Michael the Archangel in Giebułtów ..... 203

*Zatwardnicki Sławomir*

History and significance of the rite of pouring the water into the chalice with wine ..... 215

SOURCE TEXTS

*Kazimiera Jaworska*

Project of division of Polish Church administration on Western  
and Northern Territories (3 December, 1970) ..... 229

REVIEW ..... 233

*Notes on authors* ..... 269

## SPIS TREŚCI

*Tomasz Czerwiński*

Plagiat naukowy w perspektywie akademickiej. Wybrane problemy ..... 5

*Ks. Bogusław Drożdż*

Niektóre paradygmaty ewangelizacyjne. Warsztat pastoralno-metodologiczny ..... 20

*Ks. Tadeusz Fitych*

Wysoka miara życia – odwaga świętości charyzmatycznego duszpasterza  
Ziemi Kłodzkiej (bł. ks. Gerhard Hirschfelder \* 17.02.1907 Kłodzko  
† 1.08.1942 KL Dachau) ..... 31

*Krystyna Jaskulska-Tomala*

Dzieło sztuki w ujęciu ojca Pawła Florenskiego i Romana Ingardena ..... 44

*Ks. Robert Kantor*

Biskup jako inspirator i koordynator poczynań duszpasterskich w diecezji.  
Wybrane wskazania pastoralne biskupa tarnowskiego w latach 1998–2011 ..... 65

*Mieczysław Kuriański*

Zindel w latach 1900–1946. Żywa historia wsi zachowana w pamięci  
i na obrazach jej przedwojennych mieszkańców z odniesieniami  
do teraźniejszości (Część I) ..... 82

*Tomasz Jacek Lis*

*Bosanski Prijatelj* Ivana Franjo Jukicia ..... 102

*Ks. Grzegorz Pyżlak*

Rodzina dysfunkcyjna i formy jej pomocy ..... 118

*Marek Rabski*

Kamienie węgielne poświęcone przez Jana Pawła II obiektem  
zainteresowań turystów odwiedzających Dolny Śląsk ..... 131

<i>Ks. Leszek Rojowski</i> Sobór Watykański II a parafialne rady duszpasterskie .....	145
<i>Rafał Szopa</i> Czy istnieje ateizm filozoficzny? .....	160
<i>Ks. Zbigniew Waleszczuk</i> Die Ökologie der Person als Zeichen der Zeit .....	175
<i>Jolanta Wiśniewska</i> Komplementarność logoterapeutycznego modelu wychowania Viktora Emila Frankla we współczesnej pedagogice .....	186
<i>Ks. Adam Wiśniewski SDB</i> Życie religijne wiernych parafii św. Michała Archanioła w Giebułtowiu .....	203
<i>Zatwardnicki Sławomir</i> Historia i znaczenie rytu dolewania wody do kielicha z winem .....	215

#### TEKSTY ŹRÓDŁOWE

<i>Kazimiera Jaworska</i> Projekt podziału polskiej administracji kościelnej na Ziemiach Zachodnich i Północnych (3 grudnia 1970 roku) .....	229
--	-----

#### RECENZJE, OMÓWIENIA I SPRAWOZDANIA

<i>Ks. ANDRZEJ HANICH</i> <i>Ksiądz infułat Bolesław Kominek, pierwszy administrator apostolski</i> <i>Śląska Opolskiego (1945–1951) [T. 1]</i> Opole 2012, ss. 178 <i>Ksiądz Bolesław Kominek. Wspomnienia i dokumenty pastoralne pierwszego</i> <i>administratora apostolskiego Śląska Opolskiego (1945–1951) [T. 2]</i> WYBÓR I OPRAC. KS. ANDRZEJ HANICH Opole 2012, ss. 707 ( <i>Kazimiera Jaworska</i> ) .....	233
--	-----

- 
- ANNA KUŚMIREK  
*Balaam i jego wyrocznie (Lb 22–24) w tradycji targumicznej*  
Warszawa 2011, ss. 533  
(Ks. Sławomir Stasiak) ..... 236
- CLAUDIA MARIÉLE WULF  
*Was ist gut? Eidetische Phänomenologie als Impuls zur moraltheologischen Erkenntnistheorie*  
Vallendar-Schönstatt 2010, ss. 504  
(Ks. Jerzy Machnacz) ..... 240
- DARIUSZ IWAŃSKI  
*Wstawiennictwo aniołów w Księdze Henocha (1 Hen)*  
Toruń 2011, ss. 407  
(Ks. Mariusz Rosik) ..... 243
- Ks. JANUSZ LEMAŃSKI  
*„Niech przyjdzie do mnie, a dowie się, że jest prorok w Izraelu” (2 Krl 5,8b).  
Wprowadzenie do profetyzmu starotestamentalnego*  
T. I: *Profetyzm przedklasyczny. Prorocy więksi*  
Szczecin 2012, ss. 298  
(Ks. Mariusz Rosik) ..... 247
- PAUL KENGOR  
*Ronald Regan. Duchowa biografia*  
Tłum. Piotr Musiewicz  
Kraków 2011, ss. 438  
(Lilla Barbara Paszkiewicz) ..... 249
- Ks. RAJMUND PIETKIEWICZ  
*W poszukiwaniu „szczyrego słowa Bożego”. Recepcja zachodnioeuropejskiej hebraistyki w studiach chrześcijańskich w Rzeczypospolitej doby renesansu*  
Wrocław 211, ss. 308  
(Ks. Sławomir Stasiak) ..... 251
- Ks. SŁAWOMIR STASIAK  
*Jezus panem szabatu. Studium egzegetyczno-teologiczne Łk 6,1–5*  
Legnica 2012, ss. 114  
(Ks. Janusz Wilk) ..... 255

<i>Teologia dal Vaticano II. Analisi storiche e rilievi ermeneutici</i> Cinisello Balsamo 2012, ss. 234 (Ks. Sylwester Jaśkiewicz) .....	256
<b>Ks. WOJCIECH RZEMIŃSKI</b> <i>Eucharystia liturgią nieba i ziemi. Jedność celebracji eucharystycznej Kościoła z liturgią niebiańskiego Jeruzalem w ujęciu Cipriano Vagagginiego</i> Kraków 2011, ss. 237 (Ks. Sylwester Jaśkiewicz) .....	258
<i>I Synod Diecezji Legnickiej (2007–2012). Przypatrzmy się powołaniu naszemu</i> T. 1: Program odnowy religijno-moralnej, ss. 361 T. 2: Dokumentacja, ss. 375 RED. KS. BOGUSŁAW DROŹDŹ Legnica 2012 (Ks. Bogdan Giemza SDS) .....	260
<i>Sprawozdanie z międzynarodowego Seminarium Naukowego pt. „Literatura Janowa (Ewangelia, Listy i Apokalipsa)” w Papieskim Instytucie Biblijnym</i> (Rzym, 21–25.01.2013) (Ks. Piotr Kot) .....	263
<i>Sprawozdanie z sesji naukowej „Quo vadis kulturo?”</i> (Legnica 14.06.2013) (Rafał Szopa) .....	265
<i>Noty o autorach</i> .....	269